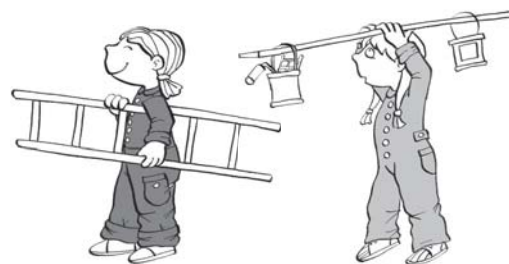

Hoe organiseer je ateliers?

Recentelijk heeft Erik Bakkers, medewerker EEzine CEGO, dertig leerkrachten bevroegd om de beweegredenen te achterhalen die hen aanzetten om op hun school ateliers te organiseren. Deze ervaringen en overwegingen hebben het mogelijk gemaakt een beslissingsschema op te stellen. Het moge duidelijk zijn dat het aanbieden van ateliers altijd de bedoeling heeft om zowel het welbevinden als de betrokkenheid bij de kinderen te verhogen.

Het is mooi om vast te stellen dat heel wat leerkrachten de kansen zien die ateliers kunnen bieden. We sommen er een aantal op:

- Men ervaart dat het bijvoorbeeld een ideale manier is om een intensieve periode of thematische werking af te ronden.
- Op sociaal en emotioneel vlak zie je kinderen duidelijk evolueren tijdens de verschillende ateliers.
- De mogelijkheden om groepsoverstijgend te werken zorgen voor contacten met andere leeftijdsgenoten.
- Het enthousiasme van de kinderen werkt aanstekelijk.
- Regelmatig ateliers aanbieden voor groep 2 en groep 3 samen, is een ideale werkvorm om die soms moeilijke overgang voor de kinderen aangenamer en natuurlijker te maken.
- Het samen voorbereiden en de tevredenheid bij het terugblikken op een geslaagde atelierwerking brengt een nieuwe dynamiek in het teamgebeuren.
- Door telkens voor een boeiend en gevarieerd aanbod te zorgen, kan het zelfs een heel concrete aanvulling worden bij 'theoretische' lessen.
- Maar ook muzische doelen, sociale vaardigheden, nieuwe ervaringen met materialen en technologische ontwikkeling vinden via ateliers makkelijk hun weg in de concrete praktijk.
- Binnen ateliers zijn activiteiten mogelijk die anders uit de boot dreigen te vallen. Tevens is het een ideale organisatievorm om externen bij het schoolgebeuren te betrekken.

1

Formule

De startvraag is uiteraard: "Waar organiseer je ateliers en met wie?"

Een meerderheid van de bevroegde leerkrachten ervaart het groepsoverstijgend werken als organisatorisch het meest zinvol. Dat veronderstelt een goede samenwerking met duidelijke afspraken op het gebied van taakverdeling. Uit noodzaak organiseren leerkrachten atelierwerk soms enkel in hun eigen klas of met een beperkte uitwisseling (met een parallelklas).

Een verdeling volgens leeftijdsgroepen wordt aangeraden als men ateliers aanbiedt die een beroep doen op vaardigheden waar niet ieder kind over beschikt. Soms kun je ateliers beter in je eigen klas organiseren in het kader van een klassikaal project of thema. De activiteiten die je aanbiedt, sluiten dan beter aan bij wat de kinderen bezighoudt. Ook komen de ideeën dan eerder vanuit de kinderen.

Met leeftijdsgenoten

- o Enkel in je eigen klas
- o Samen met de parallelklas(sen)

- o Klasoverschrijdend maar opgedeeld volgens leeftijdsgroepen

Met verschillende leeftijdsgroepen

- o Klasoverschrijdend binnen de verdeling onderbouw – bovenbouw van de lagere school
- o Klasoverschrijdend binnen de hele lagere school
- o Klasoverschrijdend met kleuter- en lagere school

Eén of meer keuzes per werkdag

- o Vaste ateliers
- o Verschillende atelierkeuzes binnen een doorschuifstelsel

2

Omvang

Wanneer ateliers net voor een vakantieperiode of als afsluiting van een thema wordt aangeboden, houdt dat het gevaar in dat men het gaat zien als een vorm van beloning. Ateliers kunnen als volwaardig onderdeel gezien worden en daarom geïntegreerd binnen het lessensysteem worden aangebracht.

Ateliers vergt een geleidelijke aanpak. We stellen vast dat deze soepele organisatievorm nog niet echt is ingeburgerd in ons onderwijssysteem. Atelierwerk wordt nog te zeer bij wijze van uitzondering aangeboden. Dat is duidelijk uit onze rondvraag gebleken. Het driejaarlijks organiseren wordt als het meest haalbare aangegeven.

Leerkrachten die ateliers enkel in hun eigen klas organiseren, houden er een hogere frequentie op na, maar vaak beperken ze zich tot initiatieven van kortere duur.

Waar ateliers op schoolniveau wordt aangeboden, zien we het omgekeerde: een sporadisch aanbod met langere werkmomenten.

Een creatieve week kan een alternatief vormen. (Zolang men dat niet opvat als: "Zo, dat hebben we dan weer gehad voor dit jaar").

Ateliers hoeft niet noodzakelijk los te staan van de rest van het schoolgebeuren. Juist door het binnen een project te kaderen en het af te sluiten met een tentoonstelling, de producten mee naar huis te geven, de ouders erbij te betrekken, krijgt atelierwerk de plaats die het verdient binnen het schoolaanbod. Je kunt zelfs een volledig schoolfeest opbouwen rond ateliers waarin ouders en kinderen samen participeren. Nog anderen laten hun ateliers uitmonden in een voorstelling.

3

Vertrekpunt - aanbod

Wanneer er besloten is dat er ateliers georganiseerd worden, moet er nagedacht worden over het vertrekpunt. Wat zijn aanleidingen voor de ateliers: wat leeft er bij de kinderen, welke thema's en projecten spelen er? Maar daar hangt het vertrekpunt niet alleen van af. Ook moet er gekeken worden naar de randvoorwaarden die nodig zijn voor het organiseren en uitvoeren van de ateliers. Wat voor aanbod kan er gerealiseerd worden? Daarbij kan gekeken worden naar de vaardigheden van de leerkrachten, waar liggen hun talenten. Maar ook: welke personen kunnen ingeschakeld worden, wat voor materialen hebben we tot onze beschikking, waar ligt de interesse van de kinderen en meer.

Vaak zitten scholen vast aan een budget. Het is belangrijk om van tevoren te kijken welk budget beschikbaar is en probeer dan zo creatief mogelijk het geld om te springen.

Aanleiding

- o *Feest*
- o *Project*
- o *Als afsluiting van ...*

- o *Andere*

Vertrekpunt – aanbod

- o *Vaardigheden leerkrachten*
- o *Ateliertema*
- o *Interesse kinderen*
- o *Beschikbare personen*
- o *Beschikbare materialen*
- o *Kostprijs*
- o *Andere*

(Freinet-school)

Voor de invulling van ateliers hebben kinderen zelf ook vaak veel ideeën. Vanuit de kring of het forum stellen de kinderen bij verschillende ateliers voor.

Leuke aanleidingen waren: een crea-week, een kunstmarkt, de week van het bos, de axenroos, de sportdag, een multiculturele middag, water, kunst in het bos, Lekker ... een mondjevol, de hel, een blikje wereld, indianen, dromen.

4 Aantal

Er kan een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen ateliers die binnen één klas georganiseerd worden en ateliers die groepsoverstijgend worden aangeboden.

Ateliers in de eigen klas zijn meestal beperkt in aantal (4-5), dat in tegenstelling tot atelierwerk dat voor de hele school wordt georganiseerd. Daar zie je een ruimer aanbod (tot 15 ateliers), maar vaak ook grotere groepen per atelier (tot 20 deelnemers). Af en toe is het noodzakelijk om een limiet te stellen aan het aantal deelnemers: een externe begeleider die dat als voorwaarde stelt, de soms specifieke benodigdheden of materialen, de inhoud, enzovoorts.

Sommige ateliers vergen een bepaalde voorkennis, een minimumleeftijd of specifieke vaardigheden waardoor het aantal noodzakelijk beperkt wordt.

Aantal ateliers

- o *3 of minder*
- o *3 tot 5*
- o *5 tot 8*
- o *8 tot 10*
- o *10 tot 12*
- o *12 tot 15*

Aantal deelnemers per atelier

- o *3 of minder*
- o *3 tot 6*
- o *7 tot 10*
- o *10 tot 15*
- o *15 tot 20*

Factoren die het deelnemen aan de ateliers beïnvloeden

- o *Voorkennis*
- o *Specifieke vaardigheden*
- o *Beperkt materiaalenaanbod*
- o *Andere*

5

Atelierkeuze

De manier waarop kinderen voor een bepaald thema mogen kiezen of zich ervoor mogen inschrijven, vertelt veel over hoe men als team of als leerkracht aankijkt tegen deze organisatievorm. Een vrije keuze laat een hogere betrokkenheid en een hoger welbevinden toe dan een verdeling die autonoom door de leerkracht wordt opgemaakt.

Een doorschuifstelsel kan tegemoetkomen aan meerdere interesses bij kinderen, zeker wanneer de organisatie toelaat dat ze bijvoorbeeld aan 2 tot 3 verschillende ateliers kunnen deelnemen op een dag of middag.

Jonge kinderen en kleuters kunnen bij hun keuze geholpen worden door gebruik te maken van pictogrammen op een keuzeformulier. Maar ook vooraf een werkgroep de ateliers in de klassen laten voorstellen, kan inspirerend werken en de kinderen helpen bij hun keuze uit het aanbod.

Individuele stembiljetten, keuzeformulieren (waarop eventueel een maximum aantal deelnemers per atelier staat), voorkeurlijsten: het zijn evenveel middelen om de keuzes van kinderen zoveel mogelijk te respecteren.

Vuistregel voor een vlotte organisatie de dag zelf is: de keuzes vooraf bepalen.

Voorbeeld:

Op onze school hangen we in de gang verschillende flappen met de titel of een pictogram van een atelier. Daar mogen de kinderen hun naam op noteren. Meestal maken we een onderscheid tussen ateliers die geschikt zijn voor de bovenbouw of voor de onderbouw.

Keuze bepalen via

- o *Keuzebord*
- o *Flap*
- o *Keuzeformulier*
- o *Pictogrammen*
- o *Voorstelling van de ateliers*
- o *Brainstorming*
- o *Ideeëndoo's*
- o *Vrije keuze*

Keuze beperken

- o *Keuze volgens leeftijdsgroepen*
- o *Maximum aantal deelnemers*
- o *Leerkracht maakt zelf de verdeling uit praktische overwegingen*

6

Lokalen

Het basisprincipe dat we hier hanteren, is: de ruimte moet aangepast zijn aan de activiteit, het atelier en de benodigde materialen. Een schimmenspel veronderstelt een donkere ruimte, een bewegingsactiviteit vergt veel plaats en graffiti aanbrengen doe je het best op een wand in open lucht.

Bij atelierwerk in de klas is het belangrijk het overzicht te behouden en moet er dus even nagedacht worden over de

schikking.

Een apart lokaal per workshop is natuurlijk ideaal.

Andere aandachtspunten zijn: de aanwezigheid van en de ruimte voor voldoende materiaal, de bereikbaarheid voor de kinderen, de inrichtingsmogelijkheden (uitnodigend, uitdagend), ateliers die elkaar niet als storend ervaren, enzovoorts.

(Een muziekactiviteit organiseer je niet in dezelfde ruimte als een timmeratelier.)

Men mag eveneens niet uit het oog verliezen dat het materiaal opgeruimd en opgeborgen moet kunnen worden (reserveer daar ook tijd voor), dat je soms iets moet kunnen afwassen (wasbak), dat kinderen hun werk zullen willen tentoonstellen...

Bij de voorbereiding kun je dus ook het best op zoek gaan naar locaties buiten de school: een cultureel centrum, een parochiezaal, een sporthal, een museum, enzovoorts.

De speelplaats kan ook dienst doen als gezamenlijk vertrekpunt of voor het afsluitingsmoment.

Criteria

- o *Aangepaste ruimte*
- o *Voldoende uitrusting*
- o *Variatie in materialen*
- o *Overzichtelijke schikking*
- o *Bereikbaarheid van de ateliers*
- o *Opbergmogelijkheden voor materialen*
- o *Tentoonstellingsmogelijkheden*

Andere condities

- o *Herschikking eigen klaslokaal*
- o *Gemeenschappelijke ruimte*
- o *Andere locaties in de school*
- o *Andere locaties buiten de school*

7

Afspraken

Iedere organisatievorm staat of valt met goede afspraken. Zeker binnen ateliers moeten die overdacht en zorgvuldig opgesteld worden.

Essentieel is dat men daaromtrent overlegt en de afspraken onderling doorspeelt, ook aan de externen die deelnemen aan de ateliers.

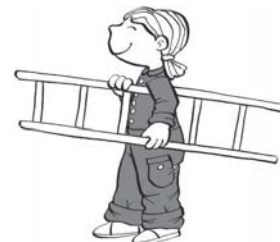
Door kinderen en begeleiders duidelijk te maken waar ze aan toe zijn, vermijd je conflicten.

Aandachtspunten zijn: het gebruik van en respect voor de materialen, bewaking bij wisselmomenten, zorgen voor opruimmogelijkheden, niet van keuze wisselen tijdens de ateliers, enzovoorts.

Sommige ateliers vergen ook specifieke afspraken (voorkennis, materialenkennis, veiligheidsaspect van elektrische apparaten enz.).

Ook leefregels verdienen hier een plaats. Hoe kunnen we elkaar helpen, stimuleren, iets tonen of meedoen? Wordt er respect getoond voor elkaars inzet en het eventuele resultaat? Zijn er kansen om te experimenteren? Wat kan er zeker niet?

- o *Werkafspraken binnen de ateliers*
 - o *Groepsverantwoordelijke*
 - o *Atelierversantwoordelijke*
- o *Materialen*
 - o *Afspraken over beschikbaarheid*
 - o *Afspraken over mogelijkheden tot gebruik*
- o *Organisatie*
 - o *Wisselmomenten*
 - o *Tijd*
 - o *Keuzes*
- o *Opruimen*
- o *Specifieke afspraken*

8

Activiteiten

Ateliers is de organisatievorm bij uitstek die kinderen en begeleiders dé kans biedt om heel wat activiteiten en expressievormen binnen de school te brengen. Een creatieve brainstorming, het inspelen op wat er leeft bij de kinderen, het klas- of schoolgebeuren als vertrekbasis nemen, dat alles kan inspirerend werken. Ook het leerplan muzische vorming kan ideeën opleveren wanneer je aandacht schenkt aan de verschillende expressievormen.

Door bijvoorbeeld vanuit ieder domein een aanbod te doen, kan je ervoor zorgen dat er voor elk kind wat wils is. Niet elk kind is even creatief, durft op te treden, is ritmisch aangelegd, kan handig uit de hoek komen, beschikt over muzikale talenten of heeft een technische knobbel.

Durf te experimenteren, compleet nieuwe technieken uit te proberen of aan te bieden, durf in te spelen op talenten van kinderen, leerkrachten en externen.

Er zijn zoveel mogelijkheden om het aanbod te verrijken: *schimmenspel – dans – Shernborne – schilderen met scheerschuim – toneel – poppenspel – ICT – experimenten – stellingenspel – koken – kleding maken – dia's maken – een videofilm maken – quiz – muziek – schrijven – capoeïra: Braziliaanse gevechtsdans – sieraden maken – figuurzagen – graffiti – grimeren – totempalen – beeldhouwen met mergel – boetsen – proeven en smaken – wissen in beek of kanaal – griezelen – wigwams maken – stokken versieren – Halloween pompoenen maken – een vlot sjourren – metselen – haar kappen – voorlezen – een snoepjesboot – marsepein maken – Afrikaanse dansen – drummen – muziekinstrumenten – potten draaien – werken in een museum – raketten bouwen – een werkbezoek aan een kunstenaarsatelier – Grieks drama – ...*

Aandachtspunten

- o *Rijk aanbod aan doe-activiteiten*
- o *Afwisseling in doe-activiteiten*
- o *Nieuwe technieken introduceren*
- o *Specifieke talenten van ... aan bod laten komen*
- o *Niet voor de hand liggende activiteiten introduceren*
- o *Voldoende experimenteer-activiteiten*

Aanbod verrijken

- o *WO*
 - o *Technische vorming*
 - o *Verschillende bestaansdimensies*

- o *Muzische vorming*
 - o *Beeldend (boetseren, schilderen, fotografie, videobeelden, monteren ...)*
 - o *Muziek*
 - o *Muzisch taalgebruik*
 - o *Bewegingsexpressie*
 - o *Dramatisch spel*
 - o *Dans*
 - o *Geïntegreerd aanbod*

9

Inbreng van derden

Een positieve constatering is dat leerkrachten de weg hebben gevonden om ook anderen in te schakelen bij deze organisatievorm. Niet alleen de collega's maar ook ouders, kunstenaars, experts, genodigden worden als noodzakelijk ervaren.

Waar het samenwerken met collega's bevorderlijk is voor de sfeer binnen een team, kunnen kunstenaars of experts een meerwaarde bieden in het hele aanbod en is ouderbetrokkenheid via atelierwerk een ideaal drempelverlagend initiatief.

Via een oproep in de schoolkrant of een briefje kan een beroep gedaan worden op de talenten van ouders. Het is een uitgelezen manier om ze aan te spreken en te betrekken bij ons onderwijs.

Anderen schakelen (oudere) leerlingen in (ook daarbij vind je een schat aan vaardigheden en talenten) of zorgen ervoor dat de oudste leeftijdsgroep voor een deel functioneert als begeleider / verantwoordelijke voor een atelier of een groep deelnemers.

Het kan ook interessant zijn om een beroep te doen op de bijzondere leermeesters godsdienst, muziek, bewegingsopvoeding, zorgverbreding, enzovoorts.

Een verrassende groep kunnen ook de gepensioneerde leerkrachten zijn die (misschien vanuit hun hobby) graag nog eens de schoolsfeer opsnuiven of met kinderen werken.

Het is eveneens waardevol om eens na te gaan of er geen organisaties bestaan die hulp kunnen bieden en het aanbod kunnen verrijken.

Ondersteuning door anderen

- o *Geen*
- o *Andere leerkrachten*
- o *Ouders*
- o *Kunstenaars*
- o *Experts*
- o *Genodigden*
- o *Organisaties*
- o *Leerlingen van andere groepen*
- o *Anderen*

“Het creëert veel mogelijkheden en is op alle vlakken een verrijking voor leerkrachten en kinderen”

10

Inspelen op de interesses van kinderen

Ateliers kun je ook gebruiken om te differentiëren. Blijkbaar was dat voor bijna alle ondervraagden een complete verrassing. Zorgverbreding staat hier toch wel heel ver vanaf?

Niets is minder waar. Hoeveel kinderen bloeien pas echt open wanneer er een beroep wordt gedaan op hun talenten? Hoeveel van onze zorgkinderen hebben een ongelooflijk grote drang om zich expressief te uiten?

Waar kan je op een speelse en creatieve manier meer moeilijkheden aanpakken dan binnen sommige ateliers (schrijfdans in functie van schrijfmotoriek, de axenroos om sociale vaardigheden te oefenen, levensgroot schilderen op muziek om emoties en gevoelens expressief te uiten)?

Maar ook kinderen met uitzonderlijke talenten op technisch vlak, op het gebied van ICT, talen of drama kunnen zich uitleven en doen zelfvertrouwen op in ateliers die tegemoetkomen aan hun capaciteiten. Jammer dat nog veel van die kansen verloren gaan.

Hoekenwerk, contractwerk of projectwerk worden aanvaard als organisatievormen die op het vlak van zorgverbreding hun belang hebben bewezen. Atelierwerk daarentegen wordt nog vaak vergeten.

Soms liggen daar de meest effectieve kansen om net die kinderen te bereiken die we moeilijk kunnen motiveren of raken tijdens de ‘schoolse’ momenten.

Maar ook de diverse actieterreinen (ICO, ouderbetrokkenheid, preventie en remediëring, taalvaardigheid en de sociaal-emotionele ontwikkeling) kan je stuk voor stuk heel duidelijk herkennen en toepassen binnen ateliers.

- o *Aangepast aanbod*
 - o *Naar niveau en verschillende moeilijkheidsgraad*
 - o *Afgestemd op de mogelijkheden*
 - o *Afgestemd op de interesses*
- o *Extra ondersteuning*
 - o *Naar specifieke problemen toe*
 - o *Naar specifieke kinderen toe*
- o *Extra aandacht*
 - o *Voor opvang (sfeer)*
 - o *Voor organisatie en aanpak*

11

Evaluatie

Om ateliers echt te integreren binnen het onderwijsaanbod en om ervoor te zorgen dat deze organisatievorm je ook als leerkracht aanspreekt, is het noodzakelijk regelmatig te evalueren. Die evaluatie mag niet alleen betrekking hebben op het al dan niet bereiken

“Het schept kansen om ook ‘andere’ doelen aan bod te laten komen.”

van doelen en eindtermen, maar moet ook rekening houden met het aanbod, de afwisseling, de organisatie... Wanneer daar dan ook nog alle participanten (kinderen, leerkrachten, ouders, genodigden) hun inbreng in hebben, zal een volgend atelier er zeker de vruchten van kunnen plukken.

Schriftelijke evaluaties, een evaluatiekring, teamevaluatie, een nababbel met de genodigden: het zijn allemaal waardevolle stappen in de groei binnen atelierwerk.

Evaluatie van de manier van werken

- o Door leerkrachten
- o Door leerlingen
- o Door externen

Evaluatie van

- o Doelen
- o Het aanbod
- o Materialen

12 Mogelijkheden

Het al of niet slagen van atelierwerk kan van allerlei omstandigheden afhangen.

Graag geven we jullie de ervaringen mee van leerkrachten die regelmatig atelierwerk organiseren in hun klas.

Ateliers biedt tal van mogelijkheden en de volgende elementen bepalen het slagen ervan:

- o de inzet, de motivatie en het enthousiasme van iedere betrokkene
- o een degelijke voorbereiding en organisatie
- o een gevarieerd aanbod met veel afwisseling in activiteiten en expressievormen
- o 'nieuwe' en 'verrassende' elementen in het aanbod
- o een goed doordacht atelierthema
- o een duidelijke situering van het atelierwerk binnen de dagelijkse onderwijspraktijk
- o een overzichtelijke taakverdeling en een haalbare timing
- o een dagcoördinator
- o de beschikbaarheid van materialen en het vooraf uittesten ervan
- o professionalisme van de atelierbegeleiders
- o de ervaring om met kinderen met bepaalde (creatieve) technieken te werken
- o kinderen die mogen kiezen op basis van hun interesses
- o homogene belangstellingsgroepen die zo gevormd worden, zorgen voor minder rumoer.

Het zal niet zo goed lukken als je geen rekening houdt met de volgende elementen:

- o De samenwerking in een team of in een atelier verloopt niet altijd vlot.
- o Gebrek aan tijd om ateliers degelijk voor te bereiden heeft zijn consequenties.
- o Sommige kinderen kunnen moeilijk zelfstandig werken.
- o Door onduidelijke afspraken gaan kinderen 'rondfladderen', opdrachten onvolledig afwerken.
- o Het aanbod moet goed overdacht worden. Te eenvoudige activiteiten bieden te weinig diepgang, bv. vrij schilderen of kleuren.
- o Onvoldoende afwisseling in het aanbod heeft nadelige gevolgen voor de betrokkenheid.
- o Het aanbod moet op de verschillende niveaus van de deelnemers inspelen.
- o De tijd die nodig is om tot resultaten te komen, moet goed ingeschat worden; zaken onafgewerkt moeten achterlaten vinden kinderen niet prettig.
- o De ruimte waarin gewerkt wordt, moet maximaal benut worden en elke centimeter moet functioneel gebruikt worden.

Erik Bakkers

Met dank aan de leden van de contactgroep van Hasselt en Brugge en aan Trees Vanhoutte en haar studenten.

“De motivatie en de intense betrokkenheid die je tijdens de activiteit bij de kinderen kunt waarnemen.”

“De bereidheid van een team om samen atelierwerk op poten te zetten”